

RIZA HEKİM, *Alpler Geçit Vermiyor*, İstanbul 1984. Türk Edebiyat Vakfı Yayını, 322 s.

Almanya yeni bir iş kapısı olduktan sonra yoksul ve cahil vasıfsız işçilerimiz için, masalların Kafdağı'nın ardı haline geldi. Almanya yabancı işçiye doyduktan ve kapılarını sınıksız kapadıktan sonra, yine oralara umut bağlayanlar vazgeçmediler. Hedeflerine ulaşmak için denemekten hiç bıkmayan masal kahramanları gibi, umutlarını Almanya'ya bağlayanların, oraya bütün tehlikeleri göze alarak gitmeğe devam ettiler. Dil bilmeyen, resmî makamlara güvenmek yerine, umutlarını besleyen çıkarıcılara, simsarlara güvenip, onların yemi olan biçarelerin hikâyeleri duyulmaya başlandı.

Alpler masalların Kafdağı oldu. *Alpler Geçit Vermiyor*'un yazarı 1971 den beri Almanya'da öğretmenlik yapan Rıza Hekim. Yazarın şahsî tecrübe ve gözlemlerinden konusunu alan *Alpler Geçit Vermiyor*, turist pasaportu ile Almanya'ya girmek isteyen Türk işçilerinin yolda çevrilmelerini ve sonra da simsarların eline düşerek köle gibi çalıştırılmalarını anlatmaktadır.

Eser, Sirkeci'den Almanya'ya gitmek üzere yola çıkan trende başlıyor. Elindeki küçük valizi ile şaşkın şaşkın yer arayan genç adam Yusuf, Türkiye'de okumuş ve Türkleşmiş olan bir Suriyeli doktorun oturduğu kompartımana yerleşir. Yusuf okumayı yazmayı ve bazı bilgileri askerde öğrenmiş, uyanık, akıllı ve haysiyetli bir gençtir. Seyyar satıcılıkla geçinmekte ve bir gecekonduya oturmaktadır. Karısı Gülnaz, yıllar önce Almanya'ya gitmiştir, şimdi de kocasını yanına çağırmıştır. Yusuf işçi ailesi olarak Almanya'ya gitmektedir.

Eğlenceli bir macera havasında başlayan roman, gitgide buruk ve iç parçalayıcı bir havaya bürünmektedir. Yusuf daha Bulgaristan'dan itibaren sıkıntılarla karşılaşır.

Trende pasaport kontrolü yapılırken Türk memurlar turist pasaportu ile yolculuk yapanları uyarırlar. Varlarını yoklarını satarak temin ettikleri dövizin bile bir kısmını yola çıkmadan harcamış olan işçilere "Alman polisi sıkı tedbir aldı" derler. İşçilerden biri: "Ne edelim memur bey şansımızı denemek için her şeyi göze aldık gayrı. Sofia varmış, Bulgariya'nın büyük şehri. Oradan Berlin'e geçerse işimiz kolay. Turiste bile eyi ekmek var deyiveriyorlar" (s. 12) cevabını verir.

Hikâye önce, Yusuf'un hikâyesi gibidir. "Karısını ekmek parası kazanmak için Yeşilköy'den Almanya'ya uçuralı beri düzeni tamamen bozulmuştu. Bir yandan köye bıraktığı üç çocuğunun hasreti, öte yandan karısının hasreti her şeyi altüst etmişti" (s. 13).

Tren yola devam ettikçe sohbet koyulaşır, ahablıklar başlar. Almanya'dan izinden dönenler, hemşehrisinin "gel, işin hazır" vaadiyle yola çıkanlara şaşarlar. Fakat bu saf insanlar başkalarına güvenirler. Almanya'da yaşanan maceralar masallaşmıştır. Çekilen sıkıntılarını kimse hatırlamak istemez ve anlatmaz. Bu da Almanya hakkında yanlış bir kanaat uyandırır.

Avusturya sınırında Yusuf ve diğer turist pasaportu ile gidenler durdurulur ve trenden indirilir. Onlara güya yardımcı vaad edenler çıkar. Bu yabancı ülkede Türkçe olarak kendilerine hitab eden Hamdi Kıymalar'ın gerçek yüzünü hiç biri bilmez. O bu işçilere acıdığı için onları dört yüzer mark karşılığı Zürih'e götürmeyi, gidiş dönüş tren bileti alarak da Almanya'ya geçirmeyi teklif eder. Bu teklif cazip gelir, fazla düşünmeden Zürih'e giderler. Fakat bu parayı bile ödeyecek durumda olmayan işçiler kendilerini bir anda köle olmuş bulurlar.

Artık tecrübesiz, biçare Türk işçileri köleler gibi simsarlara tâbidirler. Yıkılmakta olan evlere onları yerleştiren simsarlar, onları sigortasız ve resmî kayıtlardan uzak, gizlice en ağır işlerde çalıştırırlar. Avusturyalı işverene bu kişileri sağlayan simsarlar da Türklerdir. Zenginleşmiş ve içinde hiç bir beşerî değeri barındırmayan bu şahsiyetlerin adları Hamdi Kıymalar, Sami Boloba ve Hans Bierman'dır. Tren istasyonundaki biçareleri, onlara yardım vaadi ile aldatan Hamdi, onları Sami'ye devretmektedir. Sami güler yüzle, yardım vaadiyle yetişip, onların ellerinden ailelerinin bir çeşit sembolü olan altın yüzüklerini alıp, kendilerine borç senedi imzalatır. Sonra da onları güya polisten gizliyormuş, iyilik ediyormuş gibi yıkılmak üzere boşaltılmış evlere yerleştirmekte, ücretlerini ellerinden çalınır diye almaktadır. Ölürcesine çalışan bu insanlar doğru dürüst gıda hattâ hava bile alamazlar.

Birbirlerini yolda tanımış olan Yusuf, Beşir, Memiş, Yetim Rıfat, Ramazan, Rizeli Dursun ve Baba Cafer adlı bir başka simsara inanarak yola çıkmış olan — eserde olanlardan Baba Cafer'in adamları diye söz edilir — işçiler arasında bir dayanışma başlar. Onlar aynı kaderi paylaşmaktadır. Sami Boloba onları daima polise karşı uyarır. "Polis sizi hemen yakalar ve Türkiye'ye gönderir. Size yazık olur. Biz de üzülmürüz" gibi lâflarla onlara yardım eder görünür. İşçiler inanmak istedikleri sözleri duyduklarından, ona inanırlar. Bu inanma, biçarelerin sonunu hazırlar.

Sami'nin görevi Hans Biermann'ın inşaatlarına ucuz ve gayretli işçi bulmaktır. Biermann'ın kazancı iyidir ama, yine de işçiler için ödemek zorunda olduğu hastalık ve ihtiyarlık sigortalarının artması onun canını sıkır. Onun için de kaçak işçi çalıştırmak işine gelir. Sami adam başına Hans Bierman'dan beşyüz frank alır (s. 182).

Hamdi Sami ve Biermann'nın yaşayışları ile işçilerin sefil şartları arasında çarpıcı bir fark bulunmaktadır. Sami'nin Alman asıllı güzel eşi ile Hamdi'nin macerası — gayrimeşru olmasına rağmen — bu insanlarda da bazı iyi duygular bulunabileceğini göstermektedir.

Bu gayretli işçiler, buldukları yeri tanımadan, aileleriyle mektuplaşmadan, birer makina gibi, kanunlarla hakları verilmiş işçilerin yapmak istemedikleri işleri, hiç bir hak istemeden yaparlar. Gayretli işçiler şehirdeki inşaatlardan sonra dağdaki inşaata götürülürler. Adeta vahşi hayvan terbiyecisi gibi davranan ustabaşlarının baskısı altında, insanüstü gayret gösterirler.

Onları bu feci durumda kurtaran hastaların hastalanması olur. Önce Ramazan, sonra Dursun ve Yusuf birbiri peşisıra hasta olurlar. Yusuf'un çok kötüleşmesi usta-başını endişelendirir ve onu hastaneye kaldırır. Dursun ise çok halsizdir, çalışırken bir kaza geçirir ve düşer. Hastahaneye gidiş, polisi işe karıştırır ve yapılan mahkeme sonunda Türk işçilerin Türkiye'ye gönderilmeleri kararlaştırılır. Bu, aslında onlar için bir kurtuluştur fakat Yusuf ülkesini bir daha dünya gözü ile göremeyecektir.

İşçilerden Almanya'da karısı çalışmakta olan Rifat karısını Türkiye'ye çağıran bir mektup yazar. "Alpler geçit vermiyor" diyerek onu yuvalarına davet eder.

Romanda şahıslar çok canlı çizilmiş, işçiler ile onları sömüren Türkler arasındaki fark hemen hissediliyor. İşçilerin korkuları ile, onları korkutanların korkuları birbirinden farklıdır. Bilhassa simsarların, Sami'nin konuşmalarındaki değişmeler çok canlı bir şekilde verilmiştir. İşçilerde ilk konuşmalarındaki babacan, yardımcı dost çehresi, sonraları işçileri para makineleri haline getirdikten sonraki zalim, vahşi çehresi ile bir tezat teşkil eder.

Çalıştıkları ülkenin şartlarını bilmeden, kendilerini hemşehri diye teslim ettikleri şahısların zulmünden kurtaramayan "turist işçi"ler için asıl kurtuluş, aralarından birinin polis tarafından yakalanması ve ülkelerine iade edilmeleridir. Yabancı dil bilmediklerinden, dertlerini anlatamamaları, resmî kanallardan gelmemiş olmaları, onları daha başlangıçta mahkûm etmektedir.

Yusuf'un karısı Gülizar'ın kocasının mektubunu aldıktan sonra, onu aramaya çalıştığını gösteren sahneler de eli yüzü düzgün, güzelce bir kadının, yine Türk tercümanlar elinde neler çektiğini gösteren hazin sayfalardır.

Para kazanmak için gurbete çıkmış olan bu insanlar, paranın yüzünü bile görememekte, kendi sırtlarından birtakım iğrenç insanların zenginleşmesini sağlamaktadırlar.

Eserin gözlem mahsulü olduğu hemen her satırından anlaşılmaktadır. Almanya'da veya bir başka ülkeye, resmî kanallardan gitmeyenleri bekleyen tehlikeleri ortaya koyması bakımından bu romanın önemi aşikârdır. Ayrıca, bir röportaj veya rapor havasında yazılmamış, yazarın heyecanını da aksettiren romanda, şahısların işlenmesinde ferdi çizgileri de belirtmektedir.

Rıza Hekim'in ilk romanı olan bu eser, Almanya konusunu işleyen romanlar arasında ilgiyle okunmaktadır.

PROF. DR. İNCİ ENGINÜN